

LLIÇÓ INAUGURAL DEL CURS 1981-1982

ESCOLA UNIVERSITÀRIA D'ENGINYERIA TÈCNICA AGRÍCOLA DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Professor ponent: ANTONI ALMIRALL ANDREU

RESUM

Es tracta de la lliçó inaugural del Curs 1981-82, en la qual es parla del procés històric i de l'evolució de l'Escola d'Agricultura de Barcelona, des dels inicis o establiment, l'any 1784, del Jardí Botànic, creat pel Marquès de Ciutadilla, com a primera escola per a l'estudi de la Botànica a Barcelona, i les successives transformacions, amb creació de noves estructures i els seus corresponents plans d'estudis, d'acord amb les necessitats de l'agricultura de cada moment.

Aquesta evolució no sempre, segurament, ha estat la més encertada, però ha anat així: l'any 1854, el Jardí Botànic se substitueix per una Granja Experimental, que es converteix en «Escuela Oficial de Peritos Agrícolas»

l'any 1888, en Escola Superior d'Agricultura de Barcelona l'any 1911, i que persisteix fins als nostres dies, canviant de locals i fins i tot de Titulació Acadèmica, essent l'actual la d'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Agrícola de Barcelona.

En aquest moment, s'hi imparteixen tres especialitats de la carrera d'Enginyer Tècnic Agrícola, que són les d'Agropecuàries, d'Hortofruticultura i Jardineria i la d'Indústries.

Es narren les vicissituds de l'Escola en el transcurs dels anys, promogudes per les diferents situacions econòmiques, i finalment es fa un suggeriment molt personal, pensat per al bon funcionament de l'Escola.

RESUMEN

Se trata de la lección inaugural del Curso 1891-82, en la que se habla del proceso histórico y la evolución de la Escuela de Agricultura de Barcelona, desde los inicios o establecimiento, en el año 1784, del Jardín Botánico creado por el Marqués de Ciutadilla, como primera escuela para el estudio de la Botánica en Barcelona, y las sucesivas transformaciones, con creación de nuevas estructuras y sus correspondientes planes de estudio, de acuerdo con las necesidades de la agricultura en cada momento.

Esta evolución, no siempre, seguramente, ha sido la más acertada, pero ha ido así: el año 1854 el Jardín Botánico se sustituye por una Granja Modelo Experimental, que se convierte en «Escuela Oficial de Peritos Agrícolas» el año 1888, en Escuela Superior de

Agricultura de Barcelona el año 1911, y que persiste hasta nuestros días, cambiando de locales y hasta de Titulaciones Académicas, siendo la actual la de Escuela Universitaria de Ingeniería Técnica Agrícola de Barcelona.

En este momento, se imparten tres especialidades de la carrera de Ingeniero Técnico Agrícola, que son las de Agropecuarias, de Hortifruticultura y Jardinería y la de Industrias.

Se narran las vicisitudes de la Escuela en el transcurso de los años, ocasionadas por las diferentes situaciones socio-económicas, y finalmente se hace una sugerencia muy personal, pensando en el buen funcionamiento de la Escuela.

SUMMARY

This is the inaugural lecture of the academic year 1981-82 which presents the historical progress and evolution of the College of Agriculture in Barcelona from its beginnings in 1784 when the Marquis of Ciutadilla founded the Botanical Gardens as the first school of Botany in Barcelona. It then goes on to describe the successive developments that took place in the school, such as the creation of new structures together with their corresponding syllabuses, in accordance with the varying needs in the field of agriculture.

The evolution of the school—even if not always successful—was as follows: In 1854 the Botanical Gardens were converted into an Experimental Farm, which, in turn, became the «Official College of Agricultural Engineers» («Escuela Oficial de Peritos

Agrícolas») in 1888. Subsequently, in 1911, it was the University College of Agriculture in Barcelona (Escola Superior d'Agricultura de Barcelona), and has continued up to the present, in spite of undergoing changes in location, and even in name, which is now University College of Agricultural Engineering (Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Agrícola) in Barcelona.

Nowadays students reading for the degree of Agricultural Engineer (Enginyer Tècnic Agrícola) can specialize in one of the three courses offered them: Crop and Livestock Farming (Agropecuàries), Horticulture and Gardening (Hortofruticultura i Jardineria) or Agricultural Industries (Indústries).

The changes in fortune of the College, brought about by social and economic in-

fluences, are traced throughout the years. Finally, some very personal suggestions are put

forward with a view to promoting the smooth running of the College.

ALGUNS COMENTARIS SOBRE LA HISTÒRIA DE LA NOSTRA ESCOLA I SUGGERIMENTS PER AL FUTUR

Il·lustríssims Srs., senyores, senyors, companys i amics tots.

Quan el nostre Director em comunicà que enguany em corresponia dir la lliçó inaugural del curs 1981-82, vaig pensar que, aprofitant que aquest any en fa 70 de la creació de l'Escola Superior d'Agricultura, podia parlar sobre l'Escola de la Diputació de Barcelona, ara adscrita a la Universitat Politècnica, i d'algunes experiències o vivències dels anys passats en aquestes aules.

Aleshores vaig pensar que el meu únic mèrit per poder-vos dirigir la paraula en aquest moment era ser el professor amb més anys de dedicació a l'Escola i que encara no havia tingut ocasió de donar la lliçó inaugural, i vaig acceptar la proposta de fer una mica d'història, pensant que la meva veterania podia ser profitosa.

Confesso que parlar avui davant vostre de l'Escola d'Agricultura de la Diputació de Barcelona, en un to just, no és una feina fàcil, i sobretot no és una tasca que tingui la meta definida i els recursos marcats. Perquè cadascú de nosaltres manté, a la seva manera, unes imatges i uns conceptes del que ha estat, és i ha d'ésser l'Escola.

És natural que tots vosaltres espereu de mi uns mots que satisfacin i corroborin el vostre concepte particular de l'Escola, però per a mi, això és impossible. Permeteu-me, doncs, que l'acte d'avui no l'enfoqui com un acte de crítica, sinó més aviat com un acte d'efusió, i la lliçó, més que un element d'anàlisi vingui a representar un element de

síntesi.

Jo així ho entenc i, per tant, perdoneu que no hagi buscat entremig de tota la paperassa acumulada en més de 35 anys d'exercici de la carrera i més de 25 de dedicació a aquesta Escola algun tema que fos interessant, sobre conreus o alguna experiència portada a terme darrerament, o sobre algun tema tècnic concret, i, en canvi, em llenci a parlar-vos de coses aparentment intrascendents, molt discutibles, però que sense ànim de polèmica us exposaré amb tota sinceritat i sota el meu únic punt de vista de professor i de pagès.

No penso fer la història de l'Escola d'Agricultura de Barcelona, ni puc fer-la en una lliçó, ni tampoc la petita història dels anys viscuts en ella. Seria molt llarg, i jo, a més, no tinc facultats literàries per fer-ho; altres ho han fet o ho poden fer millor. Em limitaré a donar una ullada retrospectiva dels fets o de les dates senyalades dels centres docents agraris, predecessors de la meua experiència personal i, finalment, les vivències i alguns suggeriments que com a vell professional em permetreu que faci.

Segons el nostre company Epifani de Fortuny, l'ensenyament de l'agricultura a Barcelona començà l'any 1784, amb la creació d'un Jardí Botànic, pel Marquès de Ciutadilla, als voltants de l'església de Sant Pau, fora de les muralles de la ciutat i seguint la moda de l'època, cedí al Vice-president i professors del Reial Col·legi de Cirurgia de Bar-

celona unes hortes, perquè a perpetuïtat servissin de Jardí Públic, destinat a l'ensenyança gratuïta de la Botànica. Si no fou ben bé una escola d'agricultura, sí que podem dir que va donar pas a la creació d'aquesta, quan la ciutat va créixer i el jardí va començar a fer nosa.

Permeteu-me de fer un petit incís. Tots sabem que aquells moviments culturals dels quals estic parlant i els que continuaré relatant tenen uns caps visibles que els promouen, però normalment aquests caps són moguts per la societat. No són fets isolats, i en aquest cas concret fou l'evolució de l'agricultura del nostre país, l'explosió demogràfica, les necessitats noves per causa de la pèrdua d'unes colònies, etc. La història ja la coneixem: l'agricultura necessita aprofitar-se de les noves conquestes de la ciència, noves varietats, adobs minerals i químics, defensa fitosanitària, arades i altres eines que revolucionaren les formes de conreu. Això féu que la gent sentís la necessitat d'uns coneixements especials i, potser sense adonar-se'n foren els mateixos diguem-ne conreadors, agricultors o pagesos els qui promogueren aquesta realitat.

Efectivament, passats 70 anys, o sigui l'any 1854, un successor del dit marquès, el Marquès de Sentmenat, va promoure el trasllat del Jardí Botànic a una finca a la vora de la vila de Gràcia, anomenada Torre d'en Pla, i la creació d'una Granja Model Experimental, i fou llavors quan hi prengué part activa la Diputació Provincial, i amb l'Ajuntament de Barcelona varen muntar aquesta granja. Com a anècdota curiosa, la col·laboració econòmica d'aquestes entitats fou la següent: la Diputació hi aportà 20.000 rals; l'Ajuntament, 10.000 rals, i el Maquès de Sentmenat, 9.000 rals.

Aquest centre sembla que funcionà bé, perquè al cap de quatre anys s'amplià la terra de conreu i s'acabà l'edifici central i l'alumnat hi treballava activament.

La Diputació portava ja la iniciativa i així ho reconeix el Govern d'Espanya quan, l'any 1870, li donà totes les facultats: «En vista de la eficacia y celo puesto por ella, le cede todos los derechos y facultades que tenía o podía tener, para la mejor realización de los fines a que la Granja había sido destinada».

L'any 1888, la Diputació demanà al Govern que s'instal·lés a la Granja una de les escoles que s'acabava de crear, i el dia 7 d'agost de 1890 s'hi va establir l'«Escuela Oficial de Peritos Agrícolas», de vida tan curta que l'any 1893 fou suprimida i llavors la Diputació demanà —i se li concedí— la continuació dels estudis iniciats, amb el nom d'«Escuela Libre de Peritos y Capataces Agrícolas», facultada per expedir el títol de Perit i de Capataç sense caràcter oficial.

Aquest nou període, que durà 17 anys, va tenir, l'any 1898, un petit canvi, que suposo que només afectà el nom de l'Escola, que passà a dir-se «Escuela Provincial de Agricultura». Aleshores ja impartia una ensenyança més acurada i més tècnica, però de tota manera que fins i tot algun curs va subsistir gràcies al Director, senyor Hermenegildo Gorría, i a un parell de professors més. Finalment, fou liquidada l'any 1911, el material fou després inventariat i traslladat al nou edifici de la fàbrica Batlló, on es projectava la instal·lació de l'«Escola Superior d'Agricultura» que s'acabava de crear.

Aquesta nova etapa va ésser coneguda pel públic en general, en ser publicada a la premsa de l'agost de 1911 la notícia que deia així: «La Diputación de Barcelona ha aprobado un plan completo y el correspondiente presupuesto para la organización de una Escuela Superior de Agricultura, a la altura de lo que exigen las circunstancias actuales, con el cuadro completo de asignaturas y un bien retribuido profesorado, etc.», i finalment acaba dient que l'escola conferirà el títol de grau elemental de Tècnic Agrícola, un grau Superior d'Enginyer Agrícola i un grau com-

plementari de Professor d'Agricultura.

La Diputació Provincial era presidida en aquell moment pel senyor Enric Prat de la Riba, que fou posteriorment el president de la Mancomunitat de Catalunya, i l'Escola era dirigida pel senyor Manuel Raventós; crec que no cal dir que eren un parell d'hommes que feien la feina ben feta. Això no obstant, i malgrat la gran qualitat de les assignatures programades i de la categoria del professorat, no s'aconseguí del Govern Central el reconeixement oficial de la titularitat.

Això no fou obstacle perquè la preparació de l'alumnat fos bona, i l'escola adquirí un gran prestigi, de manera que a Catalunya es valorava i es reconeixia el títol degudament.

A partir de l'any 1939 començà una nova etapa en què, malauradament, l'Escola Superior d'Agricultura va restar marginada i, entre altres coses, crec que en aquell moment la manca de titularitat oficial li féu molt de mal.

En aquest centre es començà de donar, amb un nou programa d'assignatures, el títol de «Perito Agrícola», que facultava al titulat per a l'exercici d'aquesta carrera en l'àmbit estatal, i en ser títol reconegut oficialment, va interessar més a la gent. Malgrat que l'escola es titulava de «Peritos Agrícolas y Superior de Agricultura de Barcelona», ningú no continuava els estudis superiors, i com que tampoc no es podien continuar aquí els estudis superiors oficials, ens trobàrem davant d'una situació concreta i irreversible fins als nostres dies.

Els programes de les matèries docents de la carrera els fixà l'Escola Central de Madrid, i foren canviats, l'any 1957, en crear-se les primeres especialitats per a aquesta carrera, fins a l'any 1964, que sofriren un canvi més substancial, quan es canvià la titularitat de «Perito Agrícola» per la d'«Ingeniero Técnico Agrícola», creant-se tres especialitats diferents. En aquell moment, en l'àm-

bit estatal, es volia donar, si més no oficialment, un nivell superior i una independència o autonomia professional als nous titulats. Aquesta idea a la nostra escola s'havia mantingut sempre, i crec que la majoria de professors han procurat donar sempre l'ensenyament que s'ha cregut més adequat en aquest sentit, i amb més o menys encert s'ha aconseguit tirar endavant, malgrat les dificultats docents, econòmiques i de tota mena, per tal que els titulats se sentissin, almenys en una majoria, gent capacitada en el seu camp tècnic.

Actualment, la carrera d'Enginyer Tècnic Agrícola, amb les tres especialitats d'Agropecuàries, d'Hortofruticultura i Jardineria i la d'Indústries Agràries, continua impartint un títol anomenat de grau mitjà. Crec que cal centrar el nostre pensament en aquest fet.

A l'Escola, malgrat les múltiples i reiterades reivindicacions que ha anat fent al llarg dels seus setanta anys d'història, encara no se li ha fet justícia concedint-li de poder atorgar el títol d'Enginyer Agrònom.

Si més no, fins a l'any 1939 s'havia pogut impartir l'ensenyament superior, amb titulació d'Enginyer Agrícola, encara que no fos homologada per l'Administració Central.

No és el meu objectiu entrar en discussió sobre aquest tema, però jo, a més d'estar personalment convençut que és quelcom que de manera normal i lògica ens pertoca, no podia silenciar-ho, ja que és en el sentiment de tota l'Escola. Recordo que en la lliçó inaugural del curs 1978-79, el nostre prestigiós company Vidal Barraquer també insistia en la conveniència de reparar aquest greuge.

Però, centrant-nos en el fet real, parlem una mica del que s'ha fet i una mica del que es pot fer, insisteixo, sempre sota el meu punt de vista personalíssim, i mirant, tal com diu el professor Parera, de tenir una visió més encarada al futur que no pas de cara al passat.

Per això, vull aprofitar l'avinentsa per dir-vos que s'ha d'aprofitar de manera adient l'experiència dels professors ja grans, que en alguns casos pot ésser molt valuosa, però potser dedicant-los a la direcció de treballs de Final de Carrera, a la coordinació d'alguns seminaris, etc., més que obligant-los a afrontar la dura tasca de les classes quotidianes en cursos nombrosos, perquè ben sovint per a ells és més important el passat que el futur, i fins i tot que el present, i això podria ser poc estimulat per a l'alumnat.

Què ha passat aquest anys endarrera? Jo crec que, en principi, els professors d'aquesta escola —que la major part procedien de l'Escola Tècnica Superior d'Agricultura, els Àngel i Genís, Font i Quer, Oriol Anguera, Omedes, Bardia, Matons, Llobet, García del Cid, Coromines, Pòlit, Bataller i tants d'altres, que molts de vosaltres heu conegut i coneixeu i sabeu que no es pot dubtar de la seva eficàcia— van considerar que s'havia de donar, per tal de poder aprovar els alumnes, un programa oficial, però la majoria d'alumnes procedien del camp i pensaven tornar al camp, de manera que l'ensenyament es va programar en aquest sentit: la formació de la personalitat de l'alumne de cara a la realitat del camp en aquell moment, i crec que el resultat va ser molt eficient, perquè, encara que en oposar —poso per exemple— es pogués considerar en inferoritat de condicions en els primers moments de preparar els temes, a la llarga, o sigui en el transcurs de les proves, se li notava la preparació real de cara a l'agricultura, i això donava resultats molt positius.

Posteriorment, amb la vinguda de més estudiants de procedència ciutadana, es van haver de prendre mesures per tal de millorar les pràctiques del camp, perquè els faltava el contacte amb la terra, i s'organitzaren unes estades a la Granja de Caldes d'un mes cada curs, en les quals els professors anaven per torn cada dia a impartir les clas-

ses sobre el terreny. Això es va haver de deixar córrer, per excés d'alumnat, i llavors es va produir el parèntesi, potser massa llarg, en què l'ensenyament va ésser més teòric que pràctic i en què la majoria de professors, a pit descobert, feien les pràctiques que podien de laboratori amb les restes de material que quedaven, i visitaven finques i explotacions més o menys modèliques del nostre país i de l'estranger. De tota manera, jo com a professional que viatjo bastant i retrobo companys ex-alumnes de les més diverses promocions, crec que n'hi ha un bon nombre que són orgull per a l'escola, i penso que si alguns han sobressortit i d'altres es defensen prou satisfactoriament en els diferents ambients de la vida professional, és prova de l'alta preparació i entusiasme del professorat que, malgrat la manca de mitjans, va continuar endavant estoicament.

L'Agricultura de tot el món ha evolucionat moltíssim, i la del nostre país també, i en aquesta evolució hi han estat presents els homes sorgits de la nostra Escola. Passeu revista, si us plau, a moltes de les explotacions capdavanteres de la nostra terra, enmig dels grups de pagesos que surten a veure coses noves, comunicacions de totes menes en revistes i periòdics, conferències, trobades, etc. Encara que aquestes tinguin moltes vegades un caire propagandístic, jo he vist —i molts ho poden corroborar— que l'esperit tècnic, professional, depassava molt l'esperit comercial. La gent que dintre de les grans o petites empreses han lluitat o lluiten per donar una imatge digna i seriosa a l'agricultor són, diguem-ne, dels nostres. També ho han estat alguns funcionaris de l'Administració, que ens han demostrat que, en aquest camp, es pot arribar a pensar i a fer coses positives. I els hem trobat promovent moviments cooperativistes, assaigs, experiències, etc.

Ja sé també que hi ha gent del nostre nivell que s'ha trobat frustrada i creu que quan va entrar a l'escola l'enganyaren, creient que

podria arribar a tenir altres possibilitats. Això és cert.

Actualment, pel que fa a l'escola, la situació ha canviat bastant, hi ha entrat saba nova i s'han reformat laboratoris, s'han creat camps experimentals, hivernacles, podem tornar a la Granja de Caldes amb més llibertat d'acció, tenim entitats que col·laboren de manera eficient, i tot això crec que és un bon pas. Ja sé que és millorable i que cal continuar millorant-ho; no podem repicar les campanes, però crec que hem iniciat un bon camí i que hem de continuar-lo, si volem atorgar a aquesta escola el prestigi que es mereix.

En els últims anys, hi ha dues fites importants d'aquest bon camí. En primer lloc, l'any 1976, es va fer l'adscripció de l'Escola a la Universitat Politècnica. Això ha suposat un important suport acadèmic, tècnic i científic, que ja comença a donar els seus fruits. En segon lloc, la recent conversió del nostre Centre en una Fundació Pública. Aquest fet vol dir que, si bé seguim dependent econòmicament de la Diputació, la gestió i l'administració poden ésser més àgils. La Fundació és regida per un Patronat, del qual tots esperem molt.

Abans d'acabar, voldria, si m'ho permeteu, exposar les meves idees sobre l'avenir de l'ensenyança agrària d'aquesta escola, que hem anat descrivint en aquesta última part.

Tot i que també cal pensar que els nostres tècnics poden anar arreu del país i fins i tot fora de les nostres fronteres, sense moure'ns de casa nostra, tenim agricultura de tipus extensiu, ramader, mixt, fructícola, industrial, amb una gamma amplíssima en la branca alimentària, i conreus intensius fins al grau més sofisticat, i no hem d'oblidar que cada dia són més necessàries l'experimentació, l'assaig i la recerca. En diversos laboratoris de la casa, en els camps experimentals de Caldes, la Fortesa, Torrebonica i d'altres,

professors, graduats i alumnes estan portant a terme experimentacions molt dignes i fins i tot serioses investigacions, algunes de les quals han estat reconegudes i premiades per diversos organismes, com l'Institut d'Estudis Catalans, I.N.I.A., etc. Independentment del Departament de Biologia, que va ésser creat pel Rectorat, per l'ex-director Dr. Puxal, on es realitzaren tesis doctorals i s'iniciaren importants treballs de recerca, aquesta tasca continua en els nostres dies als laboratoris de diverses àrees. Aquestes activitats no són més que un intent espontani de recuperació de la seriosa activitat docent i de recerca que varen dur a terme les antigues càtedres de Zootècnia, Genètica, Pomologia, etc., i instituts com el de Mecànica Agrícola i de Sòls, abans de 1939, a la nostra escola.

Per poder cobrir tots aquests camps, és indispensable continuar el camí iniciat, de millorar i elevar el nivell tecnològic, amb un fonament de matèries bàsiques que, encara que no agradin a l'alumnat, en l'exercici diari de la professió hem comprovat que són indispensables, fins i tot per a ajudar a resoldre alguns problemes de menor importància que se'ns plantegen sovint, a part que cal saber interpretar el que els especialistes ens donen per a la seva aplicació tècnica. Això sense tenir en compte que abans de sortir de l'escola hi ha moltes assignatures d'aplicació o tècniques que exigeixen aquest tipus de preparació, i sobretot considerant que dites assignatures s'orienten de cara al que s'estudiarà posteriorment.

Enguany, s'han hagut de prendre unes mesures que no agraden a ningú, per a limitar el nombre d'alumnes, a fi d'aconseguir el que acabo d'exposar. Si la manca d'espai i de materials docents són un impediment per a assolir l'ensenyança adequada, no quedarà cap més remei que continuar amb aquestes proves; no és la nostra escola la que ha de resoldre aquest problema d'excés d'estudiants, que per altra part crec importan-

tíssim de ser tingut en compte per part de l'Administració.

Cada u de nosaltres, directius, professors i alumnes, ens hem de conscienciar que si volem aconseguir els nivells tècnics capaços de resoldre els problemes de la nostra variada agricultura en cada una de les especialitats, s'ha de donar l'èmfasi necessària perquè l'alumne arribi a un coneixement de la realitat del camp, perquè la intensitat en el coneixement d'una determinada especialitat no es pot aconseguir mai dintre d'una escola. L'expert o el savi, si voleu, es forma amb molts anys d'estudi i experiència, però sí que s'ha de procurar que els alumnes surtin d'aquí amb una idea del que es pot fer al camp, i sobretot perquè cada u pugui trobar més integrat. Sense trobar-s'hi a gust, no és possible desenvolupar-se bé en cap activitat humana, però en l'agricultura encara menys. Malgrat el que diguin els profetes de torn respecte de les grans possibilitats que té l'agricultura, «perquè en el ram alimentari, si no ens espavilem, d'aquí a pocs anys passarem molta gana, i que l'agricultura és l'activitat del futu...», això ja fa diguem que 50 anys —que fet i fet és mig segle— que ho sento

a dir, i l'agricultura, arreu del món, és l'activitat humana indispensable, però també la més pobra. No ho dic per desanimar ningú, perquè si jo tornés a néixer tornaria a intentar fer de pagès, i les possibilitats de relitzar-se existeixen, però lluitant i portant una vida molt dura.

Per això, crec que també fóra convenient que a l'hora de seleccionar o de contractar el professorat es tinguessin en compte, si no en totes les matèries, almenys en les més tècniques principalment, les experiències de camp i pageses dels concursants, perquè l'ambient que es respiri a l'escola sigui realment el que es respira en els nostres camps, en les fires, estables, parcs de maquinària, hivernacles, etc., tal com era tradicional en aquesta casa. Dic era, i també és, ja que alguns enginyers agrònoms —i perdoneu la vanitat—, la majoria de pèrits i enginyers tècnics agrícoles l'hi continuem donant, i això és fonamental per a un Escola d'Agricultura. Això, precisament, va ser el que va donar aquell prestigi a la major part d'enginyers que sortiren de l'Escola Superior d'Agricultura, els noms dels quals honorem en aquesta ensenya.